GABRIELA FRUNZĂ
Institutul de Filologie
(Chişinău)

INTERACŢIUNEA DINTRE VOCALE ŞI TRIFTONGUL [IAU] ÎN LIMBA ROMÂNĂ LITERARĂ ŞI ROSTIREA SPONTANĂ

În limba română există paisprezece triftongi. Doisprezece încep c-un element semivocalic + vocală şi se termină în semivocală [iai, iau, eai, ioi, iui, etc.]. Aceştia se mai numesc triftongi *echilibraţi*. Doi triftongi încep cu două semivocale consecutive şi finisează cu o vocală [ioa, eoa]. Aceştia sunt triftongii *ascendenţi*.

În urma cercetărilor experimentale* s-a constatat că în timpul rostirii triftongilor echilibraţi forţa maximă a organelor articulatorii se plasează pe *vocală*, iar cea minimă pe *semivocală*. La triftongii ascendenţi forţa articulatorie maximă se plasează pe *vocala finală*.

Aceste trei elemente fonice rostite literar formează un segment ritmo-melodic.

În prezentul articol se urmăreşte cantitatea şi calitatea triftongului [iau] rostit în poziţie izolată. Primul component al triftongului, semivocala [i], este emis cu o apertură minimă, vârful limbii retrăgându-se de la incisivii inferiori. Vocala [a] se produce printr-o apertură maximă. Coardele vocale se contractează intens. Cel de-al treilea element fonic, semivocala [u], este articulat prin apropierea maxilarului inferior de cel superior, depărtarea buzelor de dinţi, partea posterioară a limbii urcând spre palatul moale. În rezultatul mişcării limbii pe orizontală şi verticală şi a mişcărilor maxilarului inferior, în canalul fonator se formează trei rezonatoare: primul, la emiterea lui [i], este localizat în partea anterioară, cel de-al doilea în partea medială, la articularea lui [a], şi cel de-al treilea este localizat în partea posterioară la rostirea lui [u]. Primul şi ultimul rezonator se caracterizează prin dimensiuni minime, iar cel de-al doilea prin volum maxim.]

Videograma triftongului [iau] demonstrează că energia fonică a elementelor triftongului este distribuită în trei spectre: la [i] şi [u] e difuz, iar la [a] este compact.

Pe spectrogramele triftongului [iau] apare un contrast vădit la distribuirea energiei fonice. Semivocalele [i] şi [u] se caracterizează printr-un nivel minim de energie fonică, iar vocala [a], printr-un nivel maxim.

Analizăm calitatea triftongului [iau] în structura <i iau a>: O privesc lung, ca pe o haină, ş*i iau a*ltă scrisoare. (C. Petrescu, *Patul lui Procust*, p. 189).

La analiza spectrogramelor pe care am înregistrat structura am constatat că energia fonică a vocalelor şi semivocalelor este distribuită în trei formanţi cu valorile medii:

[i] – F1 – 140 Hz, F2 – 2200, F3 – 3400, durata – 86ms, intensitatea – 110 db, tonul – 89 Hz;

[i] – F1 – 110 Hz, F2 – 1200, F3 – 3100, durata – 80 ms, intensitatea – 100 db, tonul – 86 Hz;

[a] – F1 – 900 Hz, F2 – 1800, F3 – 2100, durata – 200 ms, intensitatea – 80 db, tonul – 80 Hz;

[u] – F1 – 80 Hz, F2 – 1200, F3 – 1400, durata – 60 ms, intensitatea – 60 db, tonul – 60 Hz;

BDD-A25942 © 2009 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:48 UTC)

[a] – F1 – 950 Hz, F2 – 1750, F3 – 3200, durata – 130 ms, intensitatea – 98 db, tonul – 86 Hz.

În timpul rostirii spontane elementele structurii îşi modifică calităţile fonice. Primul component, anterolinguala [i] cade, mediolinguala [a] se închide în [e], iar vocala [a], accentuată şi legată în energie fonică, rezistă: *ş'ieu altî*.

La rostirea spontană triftongul [iau], aflat în poziţie intervocalică, se diftonghează în ascendentul [io] în structurile: *şi i-au aflat – ş'io aflat*, *că i-au analizat – c'io analizat*, *culori i-au asortat – culori i'o sortat* etc.

Asemenea structuri se atestă frecvent în LRLC.

Aducem un exemplu concludent din romanul lui E. Barbu *Principele*:

– De, i-o fi lui şi-alor lui, că pe toţi domnitor*ii i-au î*ncurcat cu tămîierile şi linguşirea! adăugase şi dumnealui Cîrstea Voinescu, al treilea logofăt. (E. Barbu, p. 241)

Sub aspect perceptiv această structură este formată din semivocalele [i], [i], [u] şi vocalele [i], [a], [î], adică din şase elemente, energia fonică a cărora posedă următoarele caracteristici acustice:

[i] – F1 – 210 Hz, F2 – 1900, F3 – 2700, durata – 100 ms, intensitatea – 100 db, tonul – 90 Hz;

[i] – F1 – 60 Hz, F2 – 1800, F3 – 2100, durata – 40 ms, intensitatea – 70 db, tonul – 90 Hz;

[i] – F1 – 70 Hz, F2 – 890, F3 – 2100, durata – 50 ms, intensitatea – 45 db, tonul – 50 Hz;

[a] – F1 – 900 Hz, F2 – 1200, F3 – 2100, durata – 120 ms, intensitatea – 90 db, tonul – 96 Hz;

[u] – F1 – 80 Hz, F2 – 1100, F3 – 1800, durata – 60 ms, intensitatea – 60 db, tonul – 60 Hz;

[î] – F1 – 310 Hz, F2 – 1238, F3 – 2840, durata – 228 ms, intensitatea – 64 db, tonul – 78 Hz.

În RS semivocala închisă [i], component al diftongului descendent [ii], cade, triftongul [iau] se diftonghează în ascendentul [ii] şi vocala mediolingvală [î] cade: *domnitori io-ncurcat*.

Propunem spre analiză altă structură, în care triftongul [iau] este precedat de hiat binar şi urmat de vocală: *de o iau agale*, *de o iau onorat*, *şi o iau întristat* etc.

Am analizat structura la aparatele electroacustice şi am obţinut informaţii obiective privind trăsăturile acustice ale fiecărei unităţi fonice:

[e] – F1 – 180 Hz, F2 – 2100, F3 – 3100, durata – 96 ms, intensitatea – 110 db, tonul – 111 Hz;

[o] – F1 – 110 Hz, F2 – 2200, F3 – 3100, durata – 100 ms, intensitatea – 100 db, tonul 90 Hz;

[i] – F1 – 60 Hz, F2 – 1300, F3 – 2650, durata – 60 ms, intensitatea – 90 db, tonul – 70 Hz;

[a] – F1 – 950 Hz, F2 – 1800, F3 – 2200, durata – 140 ms, intensitatea – 110 db, tonul – 88 Hz;

[u] – F1 – 60 Hz, F2 – 1600, F3 – 2140, durata – 60 ms, intensitatea – 40 db, tonul – 60 Hz;

[î] – F1 – 140 Hz, F2 – 1500, F3 – 2500, durata – 110 ms, intensitatea – 100 db, tonul – 90 Hz.

BDD-A25942 © 2009 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:48 UTC)

La analiza auditivă a structurii au fost percepute şase elemente fonice, patru vocale şi două semivocale. În acest context aducem un exemplu din romanul lui C. Petrescu *Patul lui Procust*: Îmi oferă o nouă ţigară, pe car*e o iau î*ngîndurat. (C. Petrescu, p. 258)

RS denaturează considerabil înfăţişarea fonică iniţială a structurii. Hiatul binar [eo] se diftonghează în ascendentul [eo]. Mediolinguala triftongului, vocala [a], se anteriorizează în [e], iar vocala [î] cade: *pe careo eu'ngîndurat*.

Examinând triftongul [iau], aflat în poziţie intervocalică, adică în proces de interacţiune cu vocalele, am remarcat modificări esenţiale în cantitatea şi calitatea vocalelor şi semivocalelor, cauzate de specificul RS: diftongarea triftongului, diftongarea hiatului, înlocuirea unei vocale din cadrul triftongului prin alta, căderea vocalelor şi reducerea elementelor fonice.

Fenomenele fonetice negative denaturează structurile din punct de vedere cantitativ şi calitativ, modifică substanţial modelul silabic specific LRLC.

Pentru a nu deteriora aspectul melodic al limbii române literare, în procesul de rostire vorbitorii trebuie să pronunţe clar şi ferm fiecare sunet din cuvânt.

La analiza triftongului [iau] din LRLC în plan articulatoriu, acustic şi perceptiv, am constatat următoarele:

a) componentele semivocalice din cadrul triftongului se caracterizează printr-o articulaţie dinamică (cu unele segmente staţionare în spectre). Primele două componente sunt emise printr-o excursie de lungă durată, iar cel de-al treilea component printr-o recursie de scurtă durată;

b) al doilea component al triftongului, vocala [a], se pronunţă prin trăsături acustice relevante, specifice sunetelor vocalice, excursie ţinută şi recursie, prezentînd aşadar o articulaţie completă, distinctă şi uşor fixată pe sonogramă şi spectrogramă. În plan articulatoriu elementul semivocalic [i] şi cel vocalic [a] alcătuiesc o structură unică (în canalul fonator) cu caracteristici specifice celor trei sunete [i] + [a] + [u] (articulaţie glisantă + articulaţie completă + articulaţie glisantă).

Din punct de vedere acustic sunetele distincte ale triftongului formează un segment compus din unităţi fonice dependente, fiecare având câte un spectru alcătuit din doi sau trei formanţi cu o dinamică maximă la semivocale şi una redusă la vocală.

Atenţionăm că cele trei sunete componente ale triftongului formează un singur nucleu silabic.

Sunetele din structura <i iau a> se prezintă drept elemente capabile de a întregi şi amplifica sonoritatea silabei, intensificând ritmul şi melodia cuvântului.

În RS elementele fonice ale structurii <i iau a> suportă modificări cantitative şi calitative. Se denaturează complet corpul fonetic literar al structurii, structura devine nonsonoră, nonritmică şi nonmuzicală.

Acest proces de denaturare a vocalelor din cadrul structurilor este frecvent în RS.

REFERINŢE BIBLIOGRAFICE

1. V. A. Artiomov, *Экспериментальная фонетика*, Moscova, 1986.

2. R. I. Avanesov, *Фонетика современного русского литературного языка*, Moscova, 1956.

3. A. Avram, *Semivocalele româneşti din punct de vedere fonologic*// Studii şi cercetări lingvistice, nr. 1, Bucureşti, 1958.

4. G. I. Flannagan, *Анализ, синтез и восприятие речи*, Moscova, 1968.

BDD-A25942 © 2009 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:48 UTC)

116

5. G. Gogin, *Limba moldovenească vorbită*, Chişinău, 1986.
6. G. Gogin, *Problema devocalizării hiatului în limba română*, Chişinău, 2003.
7. N. I. Jinhin, *Механизм речи*, Moscova, 1958.
8. L. I. Skvorţov, *Литературный язык. Культура речи. Актуальные проблемы культуры речи*, Moscova, 1970.

NOTE

***** Materialul lingvistic a fost rostit de prezentatorii de la „Teleradio Moldova” şi studenţi.

LRLC – limba română literară contemporană.

RS – rostirea spontană.

SURSE TEXTUALE

1. E. Barbu, *Principele*, Bucureşti, Editura Minerva, 1977.
2. C. Petrescu, *Patul lui Procust*, Editura Bucureşti, Gramar, 2008.

BDD-A25942 © 2009 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:48 UTC)